

دهمی

یازدهمی

با بیایا تمام کنند

جزوه
دوره سالانه ۱۴۰۴

دین و زندگی

یازدهم

دکتر محمد کریمی

تفکر و اندیشه

صفحه ۹ کتاب درسی - انبیاء، ۳۰

◀ آب مایهٔ حیات مادی جهان و انسان

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ

و از آب هر چیزی را زنده قرار دادیم.

پیام آیه ۱، آب، حیات بخش جهان مادی و اساس زندگی در جهان هستی است.

ارتباط آیه «لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا» آب را زنده کننده زمین می داند که «زمین» مصداقی از «كُلُّ شَيْءٍ» آیه فوق است.

صفحه ۹ کتاب درسی - فرقان، ۴۹

◀ آب مایهٔ حیات مادی جهان و انسان

لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا

تا به وسیله آن (آب) سرزمین مرده را زنده کنیم.

پیام آیه ۱، آب، حیات بخش جهان مادی، زمین و از جمله انسان ها که اهل زمین هستند، می باشد.

ارتباط آیه این آیه، مصداق آیه «وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ» است.

صفحه ۹ کتاب درسی - انفال، ۲۴

◀ دین و حیات روحانی انسان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ

ای کسانی که ایمان آورده اید، دعوت خدا و پیامبر را بپذیرید آن گاه که شما را به چیزی فرا می خواند که به شما زندگی حقیقی می بخشد.

علت: دینداری

لِمَا يُحْيِيكُمْ

معلول: حیات روحانی

پیام آیه ۱، حیات روحانی و معنوی بشر تابع (معلول) اجابت فرمان های خدا و رسول (ص) است.

۲ اجابت فرمان های خدا و رسول (ص) به عنوان دینداری، راه «درست زندگی» است. (درس ۱ - یازدهم)

سومین نیاز برتر

۳ از قلمروهای رسالت اشاره به ولایت ظاهری دارد. (درس ۴ - یازدهم)

پرسش

|| دستیابی به اکسیر حیات توسط انسان، وابسته به چیست و فایدهٔ حیات بخش جهان مادی، از جمله ما انسان ها کدام است؟ ریاضی ۱۴۰۰

هدایت الهی

در این درس با نیازهای برتر آدمی آشنا می‌شویم و این درس، معیت هدایت الهی با عقل انسان را پاسخی به این نیازها می‌داند.

مقدمه

صفحه ۱۲ کتاب درسی - متن کتاب

احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت او را تضمین کند، سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم.

سؤال: آیا می‌توان به مکاتب بشری اعتماد کرد و زندگی را براساس برنامه‌های آنان بنا نهاد؟

پاسخ: خیر؛ زیرا پاسخ‌های احتمالی نیازمند تجربه و آزمون است و عمر انسان برای این تجربه محدود می‌باشد.

سؤال: آیا انسان می‌تواند تنها با تکیه بر عقل برنامه کاملی را برای سعادت خود ارائه دهد؟

پاسخ: عقل به تنهایی پاسخگوی کاملی نیست؛ زیرا نیازهای برتر را نمی‌تواند پاسخ دهد.

سؤال: یک برنامه مناسب برای سعادت انسان چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟

پاسخ: «صحت» و «جامعیت»

سؤال: آیا برنامه‌ای که فقط سعادت دنیای انسان را دربر بگیرد، کامل است؟

پاسخ: خیر؛ زیرا ابعاد مختلف وجود آدمی، روحی و جسمی، دنیوی و اخروی و ... ارتباط تنگاتنگی دارند و برنامه زندگی او باید همه این ابعاد را دربر داشته باشد.

نیازهای برتر (= متعالی، اصیل)

صفحه ۱۳ کتاب درسی - متن کتاب

انسان همچون سایر موجودات زنده، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است.

عقل

اما نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود؛ زمانی که انسان از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبرو می‌بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است.

سرمایه‌های ۵ گانه درونی (درس ۲ - دهم)

پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند. این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره تدریجاً و نه دفعتاً

به سؤال‌هایی تبدیل می‌شوند که انسان تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد.

برخی از نیازهای برتر عبارت‌اند از:

۱- شناخت هدف زندگی

صفحه ۱۳ کتاب درسی - متن کتاب

انسان می‌خواهد بداند «**برای چه زندگی می‌کند؟**» و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر، زندگی‌اش را صرف آن نماید؟ او می‌داند که اگر هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.

«چرایی زندگی»

صفحه ۱۳ کتاب درسی - حدیث

به همین خاطر، امام سجاد (ع) پیوسته این دعا را می‌خواند که: «**خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای**» پیام‌حدیث تأکید بر گذراندن زندگی در مسیر هدف اصلی آن.

۲- درک آینده خویش

صفحه ۱۳ کتاب درسی - متن کتاب

انسان می‌خواهد (نیاز دارد) درباره **آینده خویش** بعد از مرگ، پاسخ به سؤالات زیر را بداند:

◀ **آینده او چگونه است؟**

◀ **آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟**

◀ **نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟**

◀ **زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟**

◀ **خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟**

و پاسخ به این سؤالات، مربوط به بحث «معاد» است و در واقع وحی یا همان دین پاسخ صحیح این سؤالات را می‌دهند.

روزها فکر من این است و همه شب سختم

از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود

که چرا غافل از احوال دل خویشتم

به کجا می‌روم آخر نمایمی وطنم

نیاز دوم «درک آینده خویش»

نیاز اول «شناخت هدف زندگی»

۳- کشف راه درست زندگی

صفحه ۱۴ کتاب درسی - متن کتاب

راه زندگی یا «**چگونه زیستن**» که **ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد**، دغدغه دیگر انسان‌های **فکور و خردمند** است. این دغدغه از آن جهت «چگونگی زندگی»

جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند. بنابراین در این فرصت تکرارنشده، باید از

بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن **مطمئن** باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌های

خدادادی به **هدف خلقت** برسد. بنابراین، یکی از سؤالات اساسی انسان این است که **راه درست زندگی کدام است؟ و چگونه می‌توان**

تقریب به خداوند

به آن دست یافت؟

صفحه ۱۴ کتاب درسی - **سورهٔ عصر**

← **خسران انسان و برنامه‌ای برای نجات از آن**

<p>به نام خداوند بخشندهٔ مهربان و سوگند به این زمان، که آدمی در خسران است. مگر کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته کردند و یکدیگر را به حق سفارش کردند و یکدیگر را به صبر سفارش کردند.</p>	<p>بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ۲ ۱ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ۴ ۳</p>
--	---

پیام آیات ۱ خداوند به زمان یا تاریخ بشر سوگند یاد کرده، زیرا تحقق خسران انسان باگذشت زمان (عمر که سرمایه اصلی آدمی می باشد) است.
۲ خطر از دست دادن عمر و بازماندن از هدف خلقت همواره انسان ها را تهدید می کند.
۳ برنامه قرآن برای نجات از خسران (راه درست زندگی)، چهار اصل «ایمان مطلق» و ثمره آن «اعمال شایسته»، «تواصی همگانی به حق» و «تواصی به صبر و استقامت» که لازمه تحقق حق است، می باشد.

صفحه ۱۴ کتاب درسی - متن کتاب

سؤال: خداوند در این سوره به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟
پاسخ: به زمان و دوران تاریخ بشر و سپری شدن عمر سوگند خورده، چون سرمایه اصلی انسان عمر اوست.
سؤال: چه زیان و خسارتی انسان را تهدید می کند؟
پاسخ: از دست دادن عمر و باز ماندن از هدف اصلی یعنی تقرب به خداوند.
سؤال: چه کسانی دچار خسارت و زیان نمی شوند؟
پاسخ: مؤمنانی که عمل صالح انجام می دهند، خودشان اهل حق و صبرند و دیگران را هم به حق و صبر دعوت می کنند.

پرسش

۱ | دغدغه اصلی انسان های فکور و خردمند چیست و کدام آیه شریفه پاسخگوی آن می باشد؟

پرسش

۲ | با توجه به آیات قرآن چه کسانی دچار خسارت و زیان نمی شوند؟

صفحه ۱۴ کتاب درسی - متن کتاب

■ پاسخ به این نیازها و سؤال‌های اساسی باید حداقل دو ویژگی داشته باشد (ویژگی‌های پاسخ):

الف) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد (صحت)، زیرا پاسخ‌های احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که عمر انسان محدود و راه‌های پیشنهادی هم زیاد و گوناگون است.

پرسش

۳ | اشکال مهم پاسخ‌های احتمالی به نیازهای انسان چیست؟

صفحه ۱۴ کتاب درسی - متن کتاب

ب) همه‌جانبه باشد (جامعیت)، تا به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد؛ زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی، دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بعد جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

پرسش

۴ | تأثیر توجه به ارتباط کامل ابعاد وجودی انسان در طراحی مسیر سعادت او، کدام است؟

صفحه ۱۴ کتاب درسی - متن کتاب

■ با توجه به این دو ویژگی کسی می‌تواند پاسخ صحیحی به این سؤال‌ها بدهد که (ویژگی‌های پاسخ‌دهنده):

- ۱ آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد.
- ۲ همچنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.

شیوه هدایت خداوند

صفحه ۱۵ کتاب درسی - متن کتاب

خداوند هر دسته از مخلوقات را متناسب با ویژگی‌هایی که در وجودشان قرار داده است، هدایت می‌کند. انسان ویژگی‌هایی دارد که هدایت تکوینی یا عمومی او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند و همین امر سبب شده شیوه هدایت او متفاوت باشد.

پرسش

۵ | از آنجا «هدایت، یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است ...» که

صفحه‌های ۱۵ و ۱۶ کتاب درسی - متن کتاب

یکی از این ویژگی‌های انسان، توانایی **تعقل و تفکر** و ویژگی دیگر قدرت **اختیار و انتخاب** اوست؛ انسان، ابتدا درباره هر کاری **تفکر** می‌کند، اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را **انتخاب** می‌کند و انجام می‌دهد. **هدایت خداوند نیز از مسیر این دو ویژگی می‌گذرد؛** یعنی خداوند برنامه هدایت انسان را که در برگزیده پاسخ به سؤالات بنیادین است، از طریق پیامبران می‌فرستد، تا انسان با **تفکر** در این برنامه و پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن، با **اختیار** خود این برنامه را **انتخاب** کند و در زندگی به کار ببرد و به **عقل** **هدفی** که خداوند در خلقت او قرار داده است، برسد.

تقرب به خداوند

انسان با **عقل** خود در پیام الهی **تفکر** می‌کند و با **کسب معرفت** و **تشخیص بایدها و نبایدها**، راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود.

A B C

صفحه ۱۶ کتاب درسی - حدیث

امام کاظم (ع) به شاگرد برجسته خود، **هشام بن حکم** فرمود:

«ای هشام، خداوند **رسولانش را به سوی بندگان** نفرستاد، جز برای آنکه **بندگان در پیام الهی تعقل کنند**. کسانی این پیام را **بهتر می‌پذیرند**

معلول

علت

معلول

که از **معرفت برتری** برخوردار باشند و آنان که در **تعقل و تفکر برترند**، نسبت به **فرمان‌های الهی داناترند** و آن کس که **عقلش کامل تر است**،

علت

معلول

علت

علت

رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.»

معلول

صفحه ۱۶ کتاب درسی - متن کتاب

بنابراین با کنار هم قرار گرفتن **عقل و وحی** می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت. البته انسان به علت دارا بودن **اختیار** می‌تواند راه‌های دیگری را نیز برگزیند، اما چنان‌که گفته شد، چون هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند نمی‌تواند پاسخ درستی به آن نیازها بدهد، انسان **زیان** خواهد کرد و با **دست خالی** دنیا را ترک گفته و به دیار آخرت خواهد شتافت.

﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾

پرسش

۶ | ویژگی‌های موجود در انسان متناسب با هدف خلقت او که است، می‌باشد و در صدر آن ویژگی‌ها، برخورداری از است، لزوم توجه به «وحی» را رقم می‌زند.

صفحه ۱۶ کتاب درسی - متن کتاب

اگر خداوند به سؤال‌های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند، انسان در قیامت می‌تواند بگوید: من علم و توانایی پاسخ به سؤالات اساسی را نداشتم و باید شما راهنمایی می‌فرستادید ولی خداوند، در قرآن کریم درباره تمام و کامل شدن حجت الهی با فرستادن انبیاء فرموده است:

صفحه ۱۶ کتاب درسی - نساء، ۱۶۵

◀ اتمام حجت بر آدمی با ارسال دین الهی

رسولانی (را فرستاد که) بشارت‌دهنده و اندازکننده باشند،

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ
هدایت تقدم تبشیر به انذار / اشاره به اختیاری بودن هدایت تشریحی

تا بعد از آمدن پیامبران، برای مردم در مقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد ...

لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...

پیام‌آیه ۱ ارسال انبیاء اتمام حجت بر مردم است.

۲ خداوند با ارسال انبیاء راه بهانه‌گیری و عذر را بر مردم بسته و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

۳ شیوه تبلیغ و کار پیامبران تبشیر (امید) و انذار (بیم) است.

پرسش

۷ | آیه شریفه «رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...» بیانگر چه نوع هدایتی برای انبیاء بوده و چگونه محقق می‌شود؟

پاسخ ۳ آیه اشاره به هدایت تشریحی داشته «رُسُلًا» و اینکه به اقتضای حکمت الهی و با ارسال رسل، انسان‌ها هدایت شده‌اند.

هرگاه سخن از دین، کتاب، رسل و پیامبران باشد، هدایت تشریحی بوده و آن‌گاه که هدایت وابسته به ویژگی‌ها و مخصوص انواع مخلوقات باشد، هدایت عام و تکوینی است.

إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ
در حقیقت، زیانکاران کسانی‌اند که خودشان را دچار زیان کرده‌اند.

... قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى
كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ
ثُمَّ هَدَىٰ
پروردگار ما همان کسی است که
آفرینش هر چیزی را به او بخشیده،
سپس [او را] هدایت کرده است.

پاسخ سوالات شما^۲

شاید این سؤال پیش بیاید که: انسان امروزی چقدر به دین و پیام آسمانی نیازمند است؟ به عبارت دیگر: آیا آن نیازهایی که انسان‌های گذشته را به سوی خدا و دین الهی می‌کشاند، همچنان پابرجاست؟

با نگاهی به سرنوشت انسان معاصر و شرایط کنونی او درمی‌یابیم که نه تنها آن نیازهای بنیادین قوی‌تر و جدی‌تر از گذشته پابرجاست، بلکه اگر انسان امروز به خدا و پیام الهی روی نیاورد، سرنوشت خطرناکی در انتظار اوست.

در قرن‌های هفدهم، هجدهم و نوزدهم که علوم تجربی در غرب پیشرفت کرد، چنین تصور می‌شد که می‌توان با کمک این علوم به نیازهای برتر انسان پاسخ گفت. اما هر قدر که علم پیش می‌رفت، انسان احساس می‌کرد که نیازهای بنیادینش همچنان بی‌پاسخ مانده است. انسان امروزی می‌بیند که آرامش درونی‌اش کاهش یافته، هدف متعالی زندگی وی گم شده، ظلم و بی‌عدالتی گسترش یافته، دانش و تکنولوژی در خدمت اهداف ضد انسانی صاحبان زر و زور قرار گرفته، جهان به دو قطب محروم (با جمعیتی بسیار زیاد) و ثروتمند (با جمعیتی اندک) تقسیم شده است، سلاح‌های مخرب با قدرت

تخریبی فوق‌العاده جان انسان‌های مظلوم و بی‌دفاع را به راحتی می‌گیرد، انواع مواد مخدر در شکل‌های مختلف در دسترس افراد قرار گرفته، فسادهای گوناگون اخلاقی رواج یافته و استفاده ابزاری از زن، ارزش انسانی زنان را تنزل داده است.

اگر از ظاهرترین شده زندگی انسان امروز عبور کنیم و به واقعیت درونی آن برسیم، رنج بزرگ او را مشاهده می‌کنیم. انسان امروزی دریافته است که علم با همه فایده‌ها و خوبی‌هایش، به تنهایی نمی‌تواند او را از بحران‌های بزرگ رهایی بخشد و به نیازهای اساسی‌اش پاسخی مناسب دهد. همین امر، انسان را برانگیخته است تا بار دیگر به خدا و دین روی آورد و رهایی از سرگردانی را در بازگشت به دین جست‌وجو کند. در نتیجه، انسان امروزی بیش از گذشته به پیام الهی احساس نیاز می‌کند.

خوب است بدانیم که اکنون ترجمه قرآن کریم به زبان انگلیسی از پرفردارترین کتاب‌هاست و شمار کسانی که در اروپا به دین اسلام می‌گروند، بیش از سایر ادیان است.^۱

صفحه ۱۸ کتاب درسی - اندیشه و تحقیق

- ۱ آیا انسان می‌تواند پاسخ دادن به نیازهای برتر را نادیده بگیرد و براساس ضرب‌المثل «هرچه پیش آید خوش آید» رفتار کند؟ چرا؟
 - ۲ آیا می‌توانیم پاسخ به نیازهای برتر را به احساسات شخصی و سلیقه فردی واگذار کنیم؟ چرا؟
 - ۳ شعر زیر با کدام یک از نیازهای برتر انسان مرتبط است؟ چرا؟
مرد خردمند هنر پیشه را	عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تجربه آموختن	با دگری تجربه بردن به کار

- ۱ خیر، زیرا پاسخگویی مناسب به نیازهای برتر، ضامن سعادت و خوشبختی ما و بی‌توجهی و رها کردن آن موجب شقاوت و بدبختی می‌شود.
- ۲ خیر، رشد و کمال معنوی انسان راه و قانون خاص خود را دارد که باید از آن تبعیت کرد در غیر این صورت حاصل نمی‌شود.
- ۳ اشاره به «کشف راه درست زندگی» دارد؛ زیرا با توجه به تجربه یک باره زندگی توسط آدمی، او باید راهی را انتخاب کند که از آن مطمئن باشد و دچار ضرر و زیان نشود.

پرسش

انسانی ۹۸

۹ | ابیات زیر بیانگر کدام نیاز برتر انسان می‌باشد و با پیام کدام آیه شریفه مرتبط است؟

«مرد خردمند هنرپیشه را
عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تجربه آموختن
با دگری تجربه بردن به کار»

- ۱ کشف راه درست زندگی - «رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...»
- ۲ درک از آینده خویش - «رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...»
- ۳ کشف راه درست زندگی - «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ...»
- ۴ درک از آینده خویش - «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ...»

پاسخ ۳ ابیات مطرح شده، مربوط به کشف راه درست زندگی می‌باشند که در آیات سوره مبارکه عصر «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ...»، این راه درست زندگی معرفی می‌گردد.